

מסורת הש"ס

(א) ועי' תוספות לקמן ע"כ ד"ה ונתנין. (ב) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (ג) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (ד) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (ה) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (ו) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (ז) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (ח) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (ט) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (י) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (יא) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (יב) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (יג) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (יד) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (טו) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (טז) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (יז) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (יח) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (יט) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כ) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כא) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כב) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כג) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כד) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כה) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כו) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כז) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כח) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (כט) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ]. (ל) [עיי' לדף (ד) ונתנין ע"כ].

מאימתי פרק ראשון תענית

פ"ו.

עין משפט
נר מצוה

א א מיי פ"ד מהלכות
תענית הלכה ב ג ג
טוש"ע א"ח סימן תתקט
ספ"ק פ: ב
ב ב מיי"ט ש"ס ה"ז טור
א"ח סימן תתקט:

תורה אור השלם

- 1. אור זרע לצדיק
ולישירי לב שמחה:
ההלים עז יא
2. וְיָרָא הָאֱלֹהִים אֶת
מַעֲשֵׂיהֶם בִּי שְׁבוּ מִדְרָגָם
הַרְעָה וְיָחֵם הָאֱלֹהִים
עַל הַרְעָה אֲשֶׁר דָּבַר
לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא
יִנְהַג יְיָ
3. וְקָרַע לְבַבְכֶם וְאֵל
בְּגָדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֵל יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם בִּי תַחֲנוּן וְרַחֵם
הוּא אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד
וְנָחֵם עַל הַרְעָה:

- יואל ב יג
4. שֵׁר הַמַּעֲלֹת אֵל יְיָ
בַּיְהוּדָה לִי קְרֹאתִי
וְיַעֲנֵנִי תְהִלֵּי קָדֶךָ
5. שֵׁר לַפְּעֻלֹת אֲשֶׁר
עֲשִׂיתָ אֵל הַקְּהִלִים מֵאֵן
יבֹא עֲוֹנֵי:
תהלים קכא א
6. שֵׁר הַמַּעֲלֹת
מִמַּעַמְקֵים קְרֹאתִי יְיָ
תְהִלֵּי קָדֶךָ א
7. תְּפִלָּה לַעֲבִי בִי יַעֲקֹב
וְלִפְנֵי יְיָ יִשְׁפָּר שִׁיחוֹ:
תהלים קב א
8. רַעַב בִּי יְהִי כַּאֲרָץ
דָּבַר בִּי יְהִי שְׂדֵפָן
יִקְוֶן אֲרָבָה חֶסֶל בִּי
יְהִי בִי יָדָר לֹא אֵיבֹ
בְּאֲרָץ שְׁעָרָי כִּל נִגְעָה כִּל
מִתְּהִלָּה מַלְכִים א ח לו
9. אֲשֶׁר יְהִי דָבָר יְיָ אֵל
יִתְקַדֵּהוּ עַל דְּבָרֵי
הַבְּצֻרוֹת: יִרְמְיָהוּ יד א

מוסף רש"י

אנשי משמר. הכניס ולוים
העובדין, מתעניין ולא
משלימין. לפי שכן
עסוקין בעבודה ואין יכולים
להשלים (עירי יב). ואם
התחילו. שהמטיל
להתענות כ' לו ל' יום
ונכנסו בן ימי מטכה או
ר"ס (ערובין מא). שאין
משלימין. תענית פתושה
ור"ס להתענות כל היום
(שם). וכן תשעה באב
שחל להיות בערב שבת.
ממי אן ממליטין (שם).

רבינו חננאל

ראינו אומר צדיקים
[לאורח] (ישיבם בשמחה,
שנא' אור זרוע לצדיק
ולישירי לב שמחה. הדרן
עלך מאימתי שמוחרין

אור זרוע לצדיק ולישירי לב שמחה. פירוש ואין לומר כללעיל
ולישירי האל והאלו שמחה ואורה (א) א"כ לאמרין לישירי
לב קאי אהא דלעיל כמו כן אמרינן לצדיקים קאי אהא דלצמריה
כיון דסמוך צדיק לישירי לב וזודאי יש הפרש בין זה לזה דאם
לא כן לערבינו ולתמוז לצדיקים
ולישירי לב אורה ושמחה אכל ההיא
דלעיל לא הוו מלכים ושרים כי הדדי
אלא יראו וקמו ציינו וכומו יראו
וקמו דהוי קודם שרים קאי על מלכים
דלעיל קאי נמי אשרים דכתיב אצמריה
אכל הכל אן לפרש אלא אור זרוע
לצדיקים ולישירי לב שמחה (א):

הדרן עלך מאימתי
ואפילו
צדיקים לאורה דכתיב אור זרוע לצדיק ולישירי שמחה דכתיב
ולישירי לב שמחה:
הדרן עלך מאימתי

סדר * תענית כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר (א) ונותנין אפר
מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל
אחד ואחד נותן בראשו הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין אחינו
לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא ² וירא
אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר ³ וקרעו
לבבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש
לו בנים וביתו ויקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה ² ואומר לפניו עשרים
וארבע ברכות ¹ ה' שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואלו הן זכרונות
ושופרות ⁴ אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני ⁵ אשא עיני אל ההרים וגו'
⁶ ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה
צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחיתו ⁸ רעב כי יהיה בארץ
דבר כי יהיה ⁹ אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר
חורתמיהו על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל
ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה
אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות על
השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה על הרביעית
הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה על החמישית הוא אומר
מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה על הששית הוא
אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית
הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם
וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ: מעשה
בימי

לבוה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים
יראו וקמו ושרים בהשתחויה דכתיב שרים
וישתחוו מתקיף לה רבי זירא ואיתימא רבי
שמואל בר נחמני אי הוה כתיב ושרים
ישתחוו כדקאמרת השתא דכתיב שרים
וישתחוו הא והא עבוד אמר רב נחמן בר
יצחק אף אני אומר לא הכל לאורה ולא
הכל לשמחה צדיקים לאורה וישירי לשמחה
צדיקים לאורה דכתיב אור זרוע לצדיק
ולישירי לב שמחה:
הדרן עלך מאימתי

לבוה נפש למתעב גוי לעבד מושלים. לשראל הזוים ומתועבים
ועבדים מושלין בהן: (א) ולא הכל נקימה. לקראת ישראל לעמיד
לכל מלכים יראו וקמו שרים ושתחוו: ה"ג לא הכל לאורה ולא
לשמחה דכתיב אור זרוע לצדיק ולישירי לב שמחה:
הדרן עלך מאימתי
סדר * תענית כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר (א) ונותנין אפר
מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל
אחד ואחד נותן בראשו הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין אחינו
לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא ² וירא
אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר ³ וקרעו
לבבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש
לו בנים וביתו ויקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה ² ואומר לפניו עשרים
וארבע ברכות ¹ ה' שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואלו הן זכרונות
ושופרות ⁴ אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני ⁵ אשא עיני אל ההרים וגו'
⁶ ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה
צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחיתו ⁸ רעב כי יהיה בארץ
דבר כי יהיה ⁹ אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר
חורתמיהו על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל
ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה
אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות על
השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה על הרביעית
הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה על החמישית הוא אומר
מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה על הששית הוא
אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית
הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם
וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ: מעשה
בימי

לבוה נפש למתעב גוי לעבד מושלים. לשראל הזוים ומתועבים
ועבדים מושלין בהן: (א) ולא הכל נקימה. לקראת ישראל לעמיד
לכל מלכים יראו וקמו שרים ושתחוו: ה"ג לא הכל לאורה ולא
לשמחה דכתיב אור זרוע לצדיק ולישירי לב שמחה:
הדרן עלך מאימתי

סדר * תענית כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר (א) ונותנין אפר
מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל
אחד ואחד נותן בראשו הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין אחינו
לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא ² וירא
אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר ³ וקרעו
לבבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש
לו בנים וביתו ויקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה ² ואומר לפניו עשרים
וארבע ברכות ¹ ה' שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואלו הן זכרונות
ושופרות ⁴ אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני ⁵ אשא עיני אל ההרים וגו'
⁶ ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה
צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחיתו ⁸ רעב כי יהיה בארץ
דבר כי יהיה ⁹ אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר
חורתמיהו על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל
ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה
אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות על
השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה על הרביעית
הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה על החמישית הוא אומר
מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה על הששית הוא
אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית
הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם
וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ: מעשה
בימי

לבוה נפש למתעב גוי לעבד מושלים. לשראל הזוים ומתועבים
ועבדים מושלין בהן: (א) ולא הכל נקימה. לקראת ישראל לעמיד
לכל מלכים יראו וקמו שרים ושתחוו: ה"ג לא הכל לאורה ולא
לשמחה דכתיב אור זרוע לצדיק ולישירי לב שמחה:
הדרן עלך מאימתי
סדר * תענית כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר (א) ונותנין אפר
מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל
אחד ואחד נותן בראשו הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין אחינו
לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא ² וירא
אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר ³ וקרעו
לבבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש
לו בנים וביתו ויקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה ² ואומר לפניו עשרים
וארבע ברכות ¹ ה' שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואלו הן זכרונות
ושופרות ⁴ אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני ⁵ אשא עיני אל ההרים וגו'
⁶ ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה
צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחיתו ⁸ רעב כי יהיה בארץ
דבר כי יהיה ⁹ אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר
חורתמיהו על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל
ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה
אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות על
השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה על הרביעית
הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה על החמישית הוא אומר
מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה על הששית הוא
אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית
הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם
וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ: מעשה
בימי

לבוה נפש למתעב גוי לעבד מושלים. לשראל הזוים ומתועבים
ועבדים מושלין בהן: (א) ולא הכל נקימה. לקראת ישראל לעמיד
לכל מלכים יראו וקמו שרים ושתחוו: ה"ג לא הכל לאורה ולא
לשמחה דכתיב אור זרוע לצדיק ולישירי לב שמחה:
הדרן עלך מאימתי
סדר * תענית כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר (א) ונותנין אפר
מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל
אחד ואחד נותן בראשו הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין אחינו
לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא ² וירא
אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר ³ וקרעו
לבבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש
לו בנים וביתו ויקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה ² ואומר לפניו עשרים
וארבע ברכות ¹ ה' שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואלו הן זכרונות
ושופרות ⁴ אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני ⁵ אשא עיני אל ההרים וגו'
⁶ ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה
צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחיתו ⁸ רעב כי יהיה בארץ
דבר כי יהיה ⁹ אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר
חורתמיהו על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל
ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה
אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות על
השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה על הרביעית
הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה על החמישית הוא אומר
מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה על הששית הוא
אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית
הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם
וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ: מעשה
בימי

לבוה נפש למתעב גוי לעבד מושלים. לשראל הזוים ומתועבים
ועבדים מושלין בהן: (א) ולא הכל נקימה. לקראת ישראל לעמיד
לכל מלכים יראו וקמו שרים ושתחוו: ה"ג לא הכל לאורה ולא
לשמחה דכתיב אור זרוע לצדיק ולישירי לב שמחה:
הדרן עלך מאימתי
סדר * תענית כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר (א) ונותנין אפר
מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל
אחד ואחד נותן בראשו הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין אחינו
לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא ² וירא
אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר ³ וקרעו
לבבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש
לו בנים וביתו ויקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה ² ואומר לפניו עשרים
וארבע ברכות ¹ ה' שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואלו הן זכרונות
ושופרות ⁴ אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני ⁵ אשא עיני אל ההרים וגו'
⁶ ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה
צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחיתו ⁸ רעב כי יהיה בארץ
דבר כי יהיה ⁹ אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר
חורתמיהו על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל
ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה
אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות על
השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה על הרביעית
הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה על החמישית הוא אומר
מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה על הששית הוא
אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית
הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם
וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ: מעשה
בימי

הגהות הב"ח

(א) הש"י ד"ה כבושין כו'
(ב) כבושין את הלבוה
להחזיר למוטב) מא"מ
וגי' ק"ל שבושין את
ורדוקין את הלב
לעשות תשובה. מ"ה עין
אחר שנגלה להם סמ"י
מעשיהם כמו צדיק כשי
דקמנה כו' פ"ח"ט ז"ל:
(ג) ד"ה ונתנה כו'
לשראל והקשה פ"ל:
ומינות עמדו בתפלה נמחק
לא קרינן ליה קבלה מ"ד
עמדו בתפלה כמנונה של
עיר: (ד) ד"ה ונתנה כו' שכל
ש"י שטויה: (ה) ד"ה על
השנים כו' שומע צעקה וכן
טולס פ"ל ומינות ששית
נמחק והד"א ע"כ ד"ה מי
ענה וד"ה ונתנה כו'
ה"ה ואלוהי וכו' ונתנה
במטה בדכתיבי קרא
וכי' והד"א ע"כ מימי רבי
תלפלא: (ו) תופסין ד"ה
אור כו' שמחה ואורה דאם
כן אמרינן דלישירי לב כי
מנו כן אמרינן דצדיק קרי
אהא דלצמריה כו' ולתמוז
לצדיק ולישירי לב אורה
ושמחה אכל בההיא דלעיל
לא הוו מלכים ושרים
כתובים אהרירי אלא כו'
אור זרוע לצדיק ולישירי לב
שמחה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ובקבלה וכו'
ולא קרי ליה דברי קבלה.
עין מולין דין קל ע"א
רש"י ד"ה מות משה:

לעזי רש"י

פריש"א. מכבש.

רבינו גרשום

(1) הוא והא עבדי. קימה
והשתחויה. ה"ג. הכל
לאורה ולא הכל לשמחה,
(2) צדיקים לאורה (ולו)
[ולא] לשמחה ישיבם אף
לשמחה. ישיבם עדיפי
מצדיקים.
הדרן עלך מאימתי